

ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ РАЙОНІВ ХАРКІВСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ

ЛЕОНТЄВА Ю. Ю.

кандидат економічних наук

Харків

Туризм – це унікальне явище в людському житті. З одного боку, він виступає як метод пізнання оточуючого нас світу, розширення зон актуального та найближчого розвитку людини, з іншого, – як яскраво виражена економічна діяльність з виробництва послуг, спрямованих на задоволення туристських потреб, реалізована різними суб'єктами через численні організаційно-економічні відносини між ними [3].

Наука про туризм в останні роки отримала суттєвий розвиток. Але невирішеними залишаються ще багато питань. Серед них – у теорії та практиці застосування методик оцінки туристського потенціалу, оцінки економічної ефективності туристської діяльності, методів статистичних спостережень у туризмі, методів оцінки рівня розвитку регіональних туристичних дестинацій.

Проблемами визначення дестинації як вагомої складової сфери туризму займалися вітчизняні й зарубіжні вчені: В. С. Боголюбов, Є. Богданов, С. Ванхілл, Д. Гільбегт, Н. Купер, Є. К. Макаричева, С. С. Николаєв, В. П. Орловська, Т. В. Петрова, Т. В. Румянцева, Т. І. Ткаченко, Д. Флетчер, які зробили значний вклад у вивчення цього поняття та впровадження його у наукову практику [1, 4, 7 – 10]. Але проблему оцінки рівня розвитку районів регіональних туристичних дестинацій, особливо районів Харківської регіональної туристичної дестинації, не було розглянуто жодним з авторів. Тому саме зараз це питання є особливо актуальним.

Завданням даної роботи є оцінка рівня розвитку районів Харківської регіональної туристичної дестинації за 2011 рік. Інформаційною базою послужила статистична інформація, надана Головним управлінням статистики в Харківській області [2]. Метод оцінки рівня розвитку районів регіональних туристичних дестинацій викладений в попередніх роботах автора [5, 6].

Оцінка рівня розвитку дестинацій являє собою складне багатофакторне завдання, що зводиться до виявлення найбільш значимих числових показників і їх інтегрування.

Пропонований метод до оцінки рівня розвитку складається з послідовних операцій:

- 1) обґрунтування системи показників регіональної туристичної дестинації, збір інформації й розрахунок значень показників;
- 2) розробку матриці стандартизованих (нормованих) показників;
- 3) розрахунок інтегральної оцінки за обраним методом згортки критеріїв;

4) ранжування регіональних туристичних дестинацій відповідно до значень локального інтегрального показника;

5) розрахунок значень зведеного інтегрального показника, аналіз «вузьких місць» і виявлення резервів підвищення рівня розвитку.

Кількість досліджуваних показників обумовлено обмеженою кількістю статистичних даних. Місто Харків у рейтингу за групами ресурсів і підсумковому рейтингу враховуватися не буде, тому що його неможливо порівняти з районами області за певними критеріями. Такі міста, як-от Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Первомайський, Чугуїв враховані в складі районів області, де вони розташовані територіально.

Показники, що характеризують рівень розвитку ресурсів у категорії «Атракція», складаються з:

- $NI.1_i$ – розмір території, тис. км²;
 - $NI.2_i$ – кількість населення, тис. осіб;
 - $NI.3_i$ – кількість адміністративно-територіальних одиниць, од.;
 - $NI.4_i$ – природно-ресурсний потенціал, %
 - $NI.5_i$ – кількість пам'яток національного значення, од.;
 - $NI.6_i$ – кількість пам'яток місцевого значення, од.;
 - $NI.7_i$ – кількість історичних населених пунктів, од.;
 - $NI.8_i$ – кількість заповідників, од.;
 - $NI.9_i$ – кількість закладів культури, од.;
 - $NI.10_i$ – кількість спортивних закладів, од.;
 - $KI.1_i$ – коефіцієнт атрактивності;
 - $KI.2_i$ – коефіцієнт забезпеченості закладами культури;
 - $KI.2_i$ – коефіцієнт забезпеченості спортивними закладами;
 - $KRI.3_i$ – показник концентрації природних ресурсів, %/тис. км²;
 - $KRI.2_i$ – концентрація пам'яток національного значення, од. /тис. км²;
 - $KRI.3_i$ – концентрація пам'яток місцевого значення, од. /тис. км²;
 - $KRI.4_i$ – концентрація історичних населених пунктів, од. /тис. км²;
 - $KRI.5_i$ – концентрація заповідників, од. /тис. км²;
 - $KRI.6_i$ – концентрація закладів культури, од. /тис. км²;
 - $SI.1_i$ – обсяг реалізованих послуг діяльності в сфері культури й спорту, відпочинку й розваг, тис. грн.
- Харківська область розташована на сході України. Чисельність населення України станом на 01.01.2011 р. становила 2755,1 тис. чол. Розмір території за даними Державного агентства земельних ресурсів – 31418,5 тис. км².
- Районами, найбільш забезпеченими природними ресурсами, є Ізюмський і Дворічанський, Вовчанський, і Великобурлуцький райони.

На території Харківської області розташовано 11 історичних поселень, 53 пам'ятника національного значення, 240 пам'ятників місцевого значення.

Переважна частина пам'ятників національного значення розміщена на території Валківського (8) і Богодухівського (6) районів, найбільша кількість пам'ятників місцевого значення знаходиться на території Вовчанського (35), Ізюмського (27), Чугуївського (22), Краснокутського (21) районів.

На території Харківської області розташовано 1578 закладів культури, з них найбільше знаходиться на території Харківського (101), Балаклійського (86), Лозівського (82), Богодухівського (79) і Куп'янського (70) районів.

На рис. 1 і в табл. 1 здійснено групування районів Харківської регіональної туристичної дестинації за рівнем розвитку в категорії ресурсів «Атракція» за даними 2011 р.

Оцінка ресурсів категорії «Доступність» проводилась за такими показниками:

$N2.2_i$ – кількість пасажирів, перевезених авто-транспортном, тис. осіб;

$N2.4_i$ – експлуатаційна довжина залізничних колій, тис. км;

$N2.5_i$ – довжина автомобільних доріг загального користування, тис. км;

$N2.6_i$ – кількість відділень зв'язку, од.;

$N2.7_i$ – кількість друкованої продукції (газет і журналів), од.;

$N2.8_i$ – покриття території операторами мобільного зв'язку, %;

$N2.9_i$ – середньодобовий обсяг віщання радіостанцій, годин;

$N2.10_i$ – середньодобовий обсяг віщання телеканалів, годин;

$K2.1_i$ – коефіцієнт якості автомобільних доріг;

$K2.2_i$ – коефіцієнт благоустрою автомобільних доріг;

$KR2.4_i$ – концентрація відділення зв'язку, од./тис. км².

Залізничний і автомобільний транспорт є одними з найбільш розвинених у Харківській області, загальна довжина залізничних шляхів 1514 км, а автомобільних доріг – 9614 км. За пасажирообігом залізничний тран-

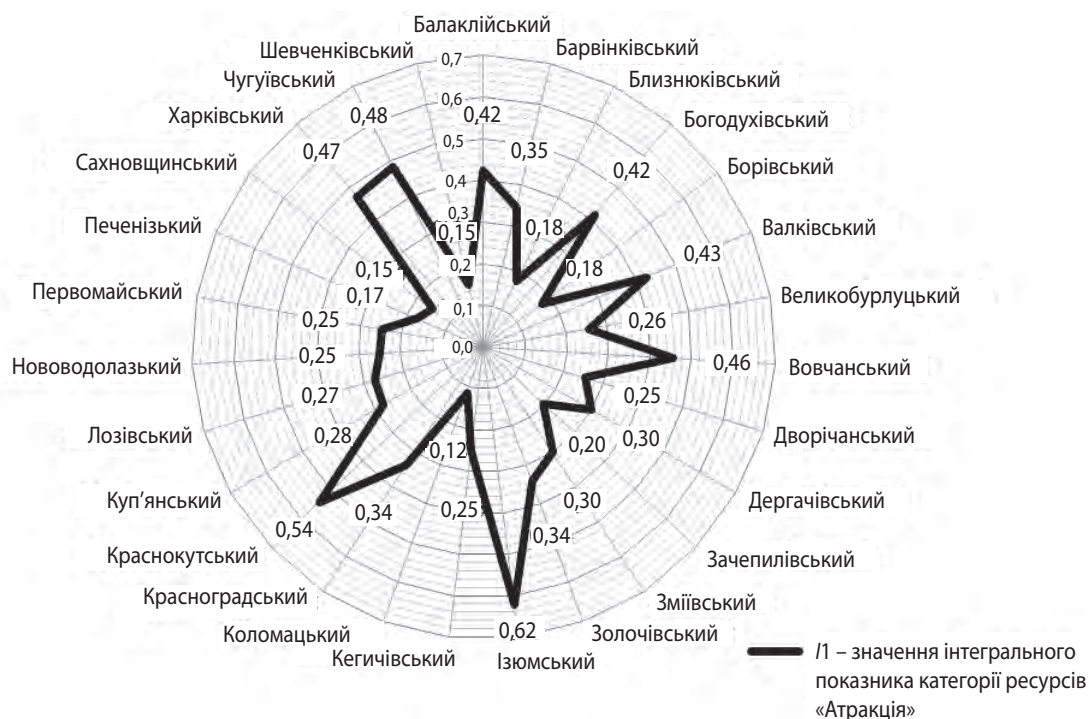

Рис. 1. Рейтинг районів Харківської регіональної туристичної дестинації в категорії ресурсів «Атракція»

Таблиця 1

Угрупування районів Харківської регіональної туристичної дестинації за рівнем розвитку (категорія ресурсів «Атракція»)

Рівень розвитку	Райони Харківської регіональної туристичної дестинації
Високий, $I_n > I_m$	Ізюмський, Чугуївський, Краснокутський, Харківський, Вовчанський
Середній, $I_m > I_n > I_m$	Балаклійський, Золочівський, Зміївський, Красноградський, Дергачівський, Богодухівський, Валківський, Барвінківський
Низький, $I_n < I_m$	Первомайський, Дворічанський, Кегичівський, Великобурлуцький, Борівський, Зачепилівський, Близнюківський, Печенізький, Сахновщинський, Шевченківський, Коломацький, Куп'янський, Лозівський, Нововодолазький

спорт є лідером. Автомобільні дороги області не відповідають європейським стандартам по ряду показників. Тільки п'ять районів забезпечені дорогами з твердим покриттям на 100%.

Найбільша кількість друкованої продукції видається у Харківському, Лозівському, Ізюмському, Первомайському і Чугуївському районах.

Рейтинг рівня розвитку ресурсів категорії «Доступність» у 2011 р. представлений на *рис. 2* і в *табл. 2*.

$KR3.1_i$ – коефіцієнт забезпеченості готелів підрозділами сфери сервісу;

$KR3.1_i$ – концентрація об'єктів ресторанного господарства, од./тис. км²;

$KR3.2_i$ – концентрація підприємств роздрібно торгівлі, од./тис. км²;

$KR3.3_i$ – концентрація готелів, од./тис. км²;

$KR3.4_i$ – концентрація дитячих оздоровчих таборів, од./тис. км²;

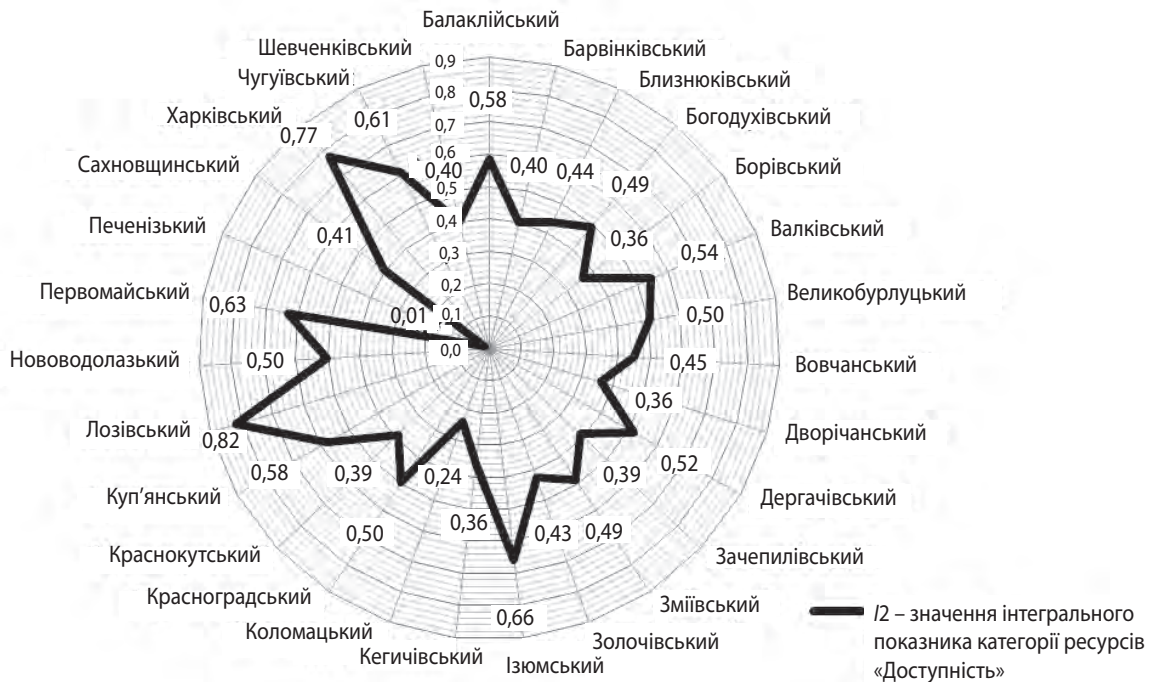

Рис. 2. Рейтинги районів Харківської регіональної туристичної дестинації в категорії ресурсів «Доступність»

Таблиця 2

Угрупування районів Харківської регіональної туристичної дестинації за рівнем розвитку (категорія ресурсів «Доступність»)

Рівень розвитку	Райони Харківської регіональної туристичної дестинації
Високий, $I_n > I_m$	Лозівський, Ізюмський, Харківський, Куп'янський, Первомайський, Балаклійський, Чугуївський
Середній, $I_m > I_n > I_m$	Валківський, Нововодолазький, Великобурлуцький, Красноградський, Дергачівський, Богодухівський, Зміївський, Вовчанський, Шевченківський, Близнюківський, Сахновщинський, Золочівський, Краснокутський, Кегичівський, Барвінківський, Зацепилівський, Борівський
Низький, $I_n < I_m$	Коломацький, Печенізький

Рівень розвитку районів Харківської регіональної туристичної дестинації за показниками, що характеризують ресурси у категорії «Комфорт», складаються з:

- $N3.1_i$ – кількість готелів, од.;
- $N3.2_i$ – кількість об'єктів роздрібно торгівлі, тис. од.;
- $N3.3_i$ – кількість об'єктів ресторанного господарства, тис. од.;
- $N3.4_i$ – кількість дитячих оздоровчих таборів, од.;
- $N3.5_i$ – кількість санаторіїв і пансіонатів з лікуванням, од.;
- $N3.6_i$ – кількість будинків і пансіонатів відпочинку, од.;
- $N3.7_i$ – кількість санаторіїв-профілакторіїв, од.;
- $N3.8_i$ – кількість баз і інших закладів відпочинку, од.;

$KR3.5_i$ – концентрація санаторіїв і пансіонатів з лікуванням, од./тис. км²;

$KR3.6_i$ – концентрація будинків і пансіонатів відпочинку, од./тис. км²;

$KR3.7_i$ – концентрація санаторіїв-профілакторіїв, од./тис. км²;

$KR3.8_i$ – концентрація баз і інших заклад відпочинку, од./тис. км²;

$S3.1_i$ – роздрібний товарообіг підприємств, тис.грн.

У зв'язку з відсутністю статистики стосовно вартісних показників ця група в даній категорії представлена лише одним – роздрібним товарообігом підприємств.

Рейтинг рівня розвитку ресурсів категорії «Комфорт» у 2011 році наданий на *рис. 3* і в *табл. 3*.

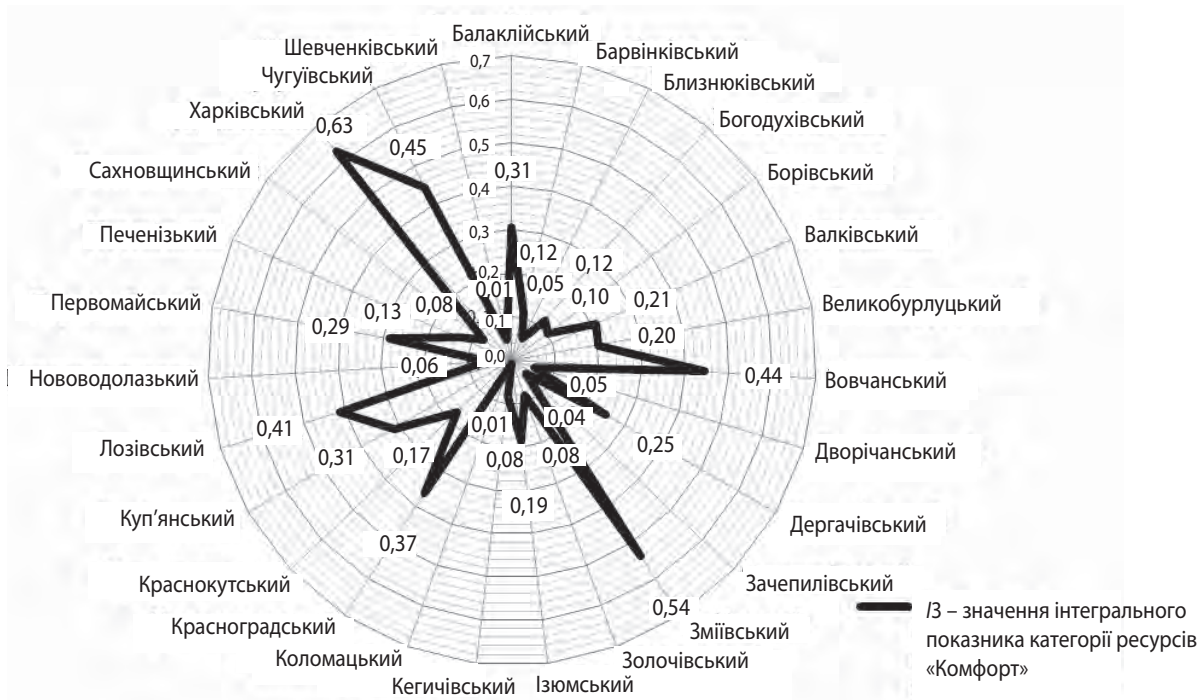

Рис. 3. Рейтинг районів Харківської регіональної туристичної дестинації в категорії ресурсів «Комфорт»

Таблиця 3

Угрупування районів Харківської регіональної туристичної дестинації за рівнем розвитку (категорія ресурсів «Комфорт»)

Рівень розвитку	Райони Харківської регіональної туристичної дестинації
Високий, $I_n > I_m$	Зміївський, Харківський, Чугувський, Вовчанський
Середній, $I_m > I_n > I_m$	Первомайський, Ізюмський, Красноградський, Лозівський, Краснокутський, Куп'янський, Балаклійський, Великобурлуцький, Барвінківський,
Низький, $I_n < I_m$	Валківський, Зачепилівський, Золочівський, Дергачівський, Кегичівський, Дворічанський, Нововодолазький, Коломацький, Близнюківський, Шевченківський, Сахновщинський, Печенізький, Борівський, Богодухівський

Категорія «Посередники» за районами Харківської регіональної туристичної дестинації оцінюватися не буде, тому що ліцензіати перебувають у м.Харків.

Зробимо згортку локальних інтегральних показників і угруповання районів Харківської регіональної туристичної дестинації у відповідності зі значеннями зведеного інтегрального показника за 2011 рік.

Значення зведеного інтегрального показника за районами Харківської регіональної туристичної дестинації значно відрізняються. Найбільший показник в

Харківському (0,61), Чугувському (0,5) і Лозівському (0,47), Ізюмському (0,4) і Вовчанському (0,45) районах.

Найнижчі показники в Печенізькому (0,07), Шевченківському (0,14), Зачепилівському (0,14), Сахновщинському (0,1) і Коломацькому (0,06) районах. Значення інтегральних показників цієї категорії ресурсів інших районів знаходяться в інтервалі 0,06 – 0,61.

Рейтинг рівня розвитку районів Харківської регіональної туристичної дестинації представлено на рис. 4 і в табл. 4.

Таблиця 4

Угрупування регіональних туристичних дестинацій за результатами розрахунку значень зведеного інтегрального показника

Рівень розвитку	Райони Харківської регіональної туристичної дестинації
Високий, $I_n > I_m$	Харківський, Чугувський, Вовчанський, Лозівський, Зміївський,
Середній, $I_m > I_n > I_m$	Ізюмський, Балаклійський, Красноградський, Куп'янський, Валківський, Первомайський, Дергачівський, Краснокутський, Великобурлуцький, Богодухівський, Барвінківський,
Низький, $I_n < I_m$	Золочівський, Кегичівський, Нововодолазький, Борівський, Сахновщинський, Дворічанський, Близнюківський, Зачепилівський, Шевченківський, Печенізький, Коломацький

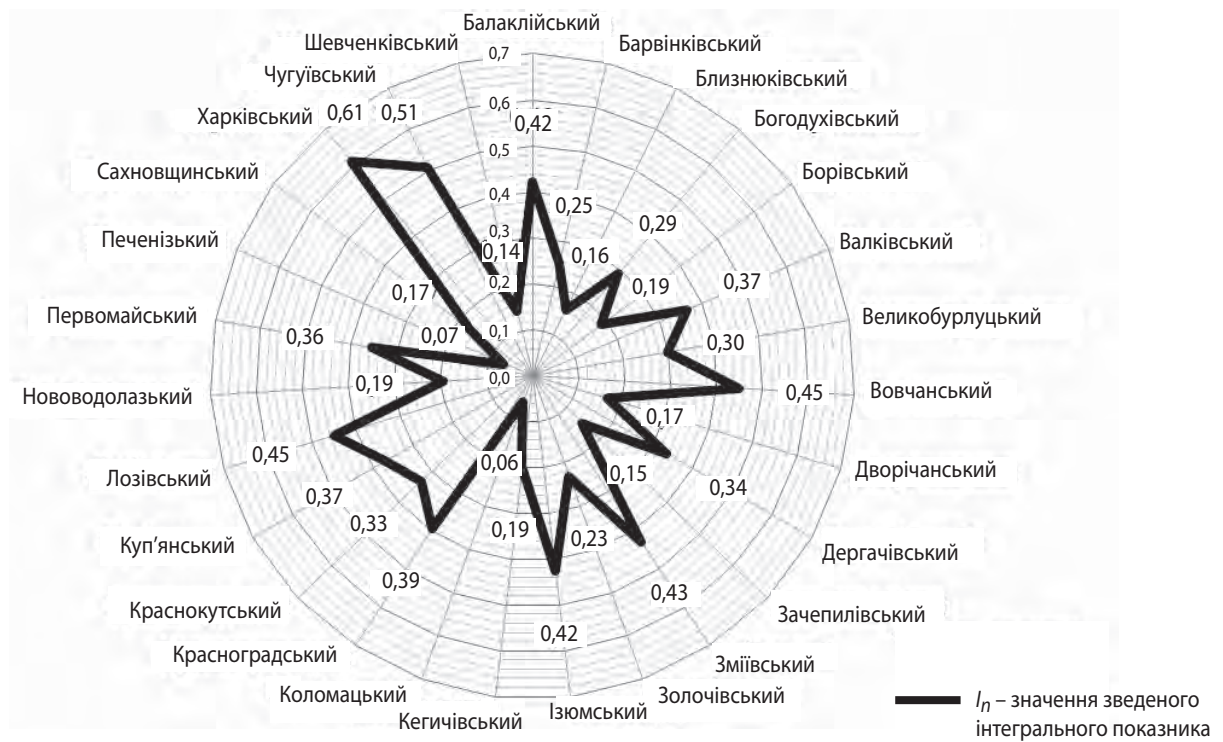

Рис. 4. Підсумковий рейтинг рівня розвитку регіональних туристичних дестинацій

ВИСНОВКИ

Угруповання районів Харківської регіональної дестинації свідчать про диспропорції рівня розвитку основних категорій її ресурсів (11 районів з 27 мають низький рівень: Валківський, Зачепилівський, Золочівський, Дергачівський, Кегичівський, Дворічанський, Нововодолазький, Коломацький, Близнюківський, Шевченківський, Сахновщинський, Печенізький, Борівський, Богодухівський райони). Значний потенціал для розвитку туризму мають Харківський, Чугуївський, Вовчанський, Зміївський райони, які мають високий рівень розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Боголюбов В. С.** Экономика туризма / В. С. Боголюбов, В. П. Орловская. – М. : Академия, 2005. – 192 с.
2. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua>
3. **Захаренко Г. Н.** Туристський потенціал регіональної дестинації та ефективність його використання в індустрії туризму: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. - Спб., 2011. – 22 с.
4. **Купер К.** Экономика туризма: теория и практика / К. Купер, Д. Флетчер, Д. Гильберт, С. Ванхилл, Е. Богданов. Т. 1 : Уч. пос. – Спб. : Омега, 1998. – 200 с.
5. **Леонт'єва Ю. Ю.** Оцінка дестинацій в системі між-регіонального ринку туризму / Ю. Ю. Леонт'єва // Зб. наук. праць Луцьк. нац. техн. ун-ту. Сер. Регіональна економіка. – 2008. – Вип. 5 (17). Ч. 2. – С. 237 – 247.
6. **Леонт'єва Ю. Ю.** Формування та реалізація стратегії розвитку регіональної туристичної дестинації : Автореф. дис. ... канд. екон. наук / ХНАМГ. – Х., 2010. – 24 с.

7. **Макарычева Е.** СМТН: экологические проблемы и их решение / Е. Макарычева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [/www.tourism-internet.ru](http://www.tourism-internet.ru).

8. **Николаев С. С.** Стратегия формирования единого туристского пространства : Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Гос. ун-т экономики и финансов. – Спб., 2003. – 16 с.

9. **Петрова Т. В.** Регулирование делового туризма на основе использования потенциала дестинации: Автореф. дис. ... канд. екон. наук / СПбГУЭиФ. – Спб., 2006. – 18 с.

10. **Ткаченко Т. І.** Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : КНТЕУ, 2006. – 537 с.